

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

tekhnichnykh navchalnykh zakladiv: monohrafiia [Formation of value attitude to health in students of vocational schools: monograph]. Sumy: MakDen Publ. 412 p. [in Ukrainian].

3. Kolesov, D. B. (1986). *Uchitelyu o psikhologii i fiziologii podrostka* [Teacher on the psychology and physiology of adolescents]. Moscow: Prosveshchenie Publ., 80 p. [in Russian].

4. Lavrinenko, V. P. (1981) *Sotsialnoe i biologicheskoe v zhiznedeyatelnosti cheloveka i nekotorye voprosy zdorovogo obraza zhizni* [Social and biological in human life and some issues of a healthy lifestyle]. *Metodologicheskie i sotsialnye problemy meditsiny i biologii*. Vol. 3., pp. 42–50. [in Russian].

5. Pernarivska, T. P. (2015). *Formuvannia u studentiv hotovnosti do harmonizatsii mizhosobystisnykh vidnosyn u pozaaudytornii diialnosti* [Formation in students willingness to harmony of the people's problems in the course of the pose-auditorial activities]. *PhD thesis: specialty 13.00.07 "Theory and methods of teaching"*. Kyiv, 236 p. [in Ukrainian].

6. Kanishevska, L. V., Kuzmenko, L. V. & Svyrydenko S. O. (2013). *Pidhotovka uchniv internatnykh zakladiv do zhyttiediialnosti u vidkrytomu suspilstvi: navch.-metod. Posibnyk* [Preparing students of boarding schools to life in an open society: Teacher's Manual]. Kirovohrad: Imeks LTD Publ., 336 p. [in Ukrainian].

7. *Psykhohiia zdorovia* (2006). [Health Psychology]. Uchenyk dlia vuzov – Textbook for Universities. (Ed.). G. Nikiforova StPb.: Piter Publ., 279 p. [in Russian].

8. Sushchenko, L. P. (1997). *Zdorovyi sposib zhyttia liudyny yak ob'iekt sotsialnoho piznannia* [Healthy way of human life as an object of social cognition]. *PhD thesis in philosophy. Specialty: 09.00.03 "History of Philosophy"*. Zaporizhzhia, 185 p. [in Ukrainian].

9. *Tlumachnyi slovnyk-dovidnyk moralnykh ta dukhovnykh poniat i terminiv: navch. posib.* (2006). [Explanatory Dictionary Directory of moral and spiritual concepts and terms: Teachers manual]. O.A. Bida, N.V. Orlova, L. Prokopenko, V. Tymoshenko; (Ed.). L. Prokopenko. Cherkasy: ChNU im. B. Khmelnytskoho Publ., 244 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.04.2017

УДК 378.095

Вікторія Жигірь, доктор педагогічних наук, професор
Бердянського державного педагогічного університету

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

У статті розглянуто особливості організації та навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі на основі використання в освітньому процесі навчально-методичних комплексів, розроблених відповідно до вимог державних освітніх стандартів нового покоління. Розкрито вимоги до структури та змісту таких комплексів. Обґрунтовується значення блоково-модульної структури навчально-методичного комплексу для формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: майбутні фахівці, навчально-методичне забезпечення, навчально-методичний комплекс, навчальний модуль.

Лит. 10.

Викторія Жигирь, доктор педагогических наук, профессор
Бердянского государственного педагогического университета

РАЗРАБОТКА УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИХ КОМПЛЕКСОВ В СООТВЕТСТВИИ С ТРЕБОВАНИЯМИ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ

В статье рассмотрены особенности организации и учебно-методического обеспечения профессиональной подготовки будущих специалистов в высшей школе на основе использования в образовательном процессе учебно-методических комплексов, разработанных в соответствии с требованиями государственных образовательных стандартов нового поколения. Раскрыты требования к структуре и содержанию таких комплексов. Обосновывается значение блочно-модульной структуры учебно-методического комплекса для формирования профессиональной компетентности будущих специалистов.

Ключевые слова: будущие специалисты, учебно-методическое обеспечение, учебно-методический комплекс, учебный модуль

Victoriya Zhyhir, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
Berdyansk State Pedagogical University

THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL COMPLEXES IN ACCORDANCE WITH THE STATE EDUCATIONAL STANDARDS OF NEW GENERATION

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

The article discusses the features of the organizational, educational and teaching support of future professionals' training at higher educational school while using the educational and methodical complexes in the educational process, that are developed according to the requirements of state educational standards of new generation. The requirements of the structure and content of such complexes are revealed. The value of the unit-modular structure of the educational-methodical complex of the formation of professional competence of future professionals is grounded.

The traditional structure of the EMC includes:

- 1) the target unit which includes the aims and objectives of the study of discipline that is the program of actions for students;*
- 2) the normative unit, which contains the general information about the future professionals' training;*
- 3) the information unit which contains the educational material of the modular structure;*
- 4) the methodical unit that ensures the successful mastering of the discipline;*
- 5) the control unit, which includes the materials for control of students' educational achievements;*
- 6) the resource unit – the basic and additional literature, an electronic and Internet resources, media resources and logistical resources.*

The author concludes that the EMC of new generation designed on the competency-based unit-a modular structure is the comprehensive information model of educational system that reflects in some way its elements and specifies the structure of the entire educational system. It ensures the quality and effectiveness of the educational process, sends it to the outcomes of education – the formation of a competent professional.

Keywords: *a future specialists, the educational and methodical support, an educational and methodical complex, an educational module.*

Постановка проблеми. Євроінтеграція України та пов'язана з цим модернізація вищої освіти стали передумовами для впровадження державних освітніх стандартів нового покоління, що своєю чергою активізувало пошук педагогічною наукою і практикою шляхів підвищення ефективності освітнього процесу, вдосконалення всіх його складових елементів. Значно зріс інтерес педагогічної громадськості до проблеми комплексного навчально-методичного забезпечення освітнього процесу. І це закономірно, адже педагогічна наука і практика переконливо доводять, що якість і результативність освітнього процесу істотно підвищуються, якщо його навчально-методичне забезпечення здійснюється комплексно.

Навчально-методична робота у вищій школі організується і проводиться відповідно до вимог Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту” і базується на загальних положеннях дидактики.

Аналіз останніх публікацій. Проблемам науково-методичного забезпечення навчального процесу у вищій школі приділяли увагу А. Аркуша, Р. Гуревич, Л. Вавілова, О. Жорнова, О. Жорнова, С. Кирильченко, Т. Пліська та ін. Питання розробки навчально-методичних комплексів розглядали А. Алтайцев, В. Безпалько, А. Блок, Є. Дурнєва, А. Савіна, Ю. Татур, О. Тонкодубова, І. Фоміних, Я. Чепуренко, І. Шалигіна та ін.

Мета статті – розглянути особливості розробки навчально-методичних комплексів, які відповідають вимогам державних освітніх стандартів нового покоління, розроблених на компетентнісній основі.

Виклад основного матеріалу. Реформування системи вищої освіти в Україні вимагає оновлення її змісту та передбачає зміну організаційних форм, методів і засобів навчання майбутніх фахівців. Підвищені вимоги ринку праці до рівня підготовки випускників і перехід системи освіти до освітніх стандартів нового покоління, розроблених на компетентнісній основі зумовили перегляд принципів і підходів до розробки навчально-методичних комплексів (НМК) навчальних дисциплін, які викладаються у вишах.

НМК в сучасних умовах варіативності, диференціації та стандартизації освіти стає важливим засобом методичного забезпечення навчального процесу, який поєднує мету, зміст, організацію навчально-виховного процесу та його методичне забезпечення в єдину систему.

Навчально-методичний комплекс – це система нормативної та навчально-методичної документації, форм, методів та засобів навчання і контролю успішності студентів, необхідних і достатніх для якісної організації основних і додаткових освітніх програм відповідно до вимог державних освітніх стандартів, що сприяє ефективному освоєнню студентами навчального матеріалу, який входить до програми навчальної дисципліни [7; 8].

Як зазначає І. Шалигіна, НМК є так званим сценарієм навчання майбутніх фахівців певній дисципліні, “дорожньою картою” освоєння державного освітнього стандарту. При цьому його основними завданнями авторка називає визначення змісту й обсягу вивчення навчальної дисципліни; встановлення вимог до рівня засвоєння змісту дисципліни студентом; визначення змісту та обсягу самостійної роботи

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

студента, форм і засобів контролю її виконання; здійснення організаційно-методичного та інформаційного супроводу освітнього процесу [10].

На думку Б. Пальчевського, НМК – це набір структурних елементів, які відрізняються від стандартних навчальних посібників поглибленим змістом дидактичних і методичних компонентів, що сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів [5]. Це цілісна багаторівнева система навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, яка заснована на інноваційних формах навчальних занять, методах і засобах навчання студентів роботі з різними видами інформації в умовах інформаційно-освітнього середовища і тим самим сприяє досягненню особистісних, метапредметних і предметних результатів освіти [6].

НМК будь-якої навчальної дисципліни має включати нормативну і навчально-методичну документацію, засоби навчання і засоби контролю, тобто охоплювати весь “дидактичний маршрут” вивчення дисципліни, розроблятися і створюватися для викладача і для студентів [8].

Навчально-методичний комплекс як педагогічну систему розглядають В. Безпалько та Ю. Татур. Відповідно до їх точки зору НМК являє собою складну систему, яку утворюють певна кількість взаємопов’язаних елементів. Дослідники асоціюють систему НМК з проектом процесу навчання, який згодом буде реалізований на практиці. Вивчення навчального предмета з постійною орієнтацією на логічну структуру курсу сприяє гарантованому формуванню загального орієнтування в предметі, баченню його цілісності та взаємозв’язку частин [2].

Стосовно основних вимог щодо розробки сучасного НМК, – він має забезпечити всі основні етапи педагогічного процесу – надання навчальної інформації та її сприйняття, набуття, закріплення й удосконалення знань, умінь і навичок, їх застосування й контролю та основних функцій освітнього процесу – освітньої, виховної та розвивальної [9]. НМК має відображати сучасний рівень розвитку науки, передбачати логічно послідовний виклад навчального матеріалу, використання сучасних методів і технічних засобів інтенсифікації навчального процесу, що дозволяють студентам глибоко освоювати навчальний матеріал і отримувати навички щодо його використання на практиці.

НМК повинен відповідати державним освітнім стандартам з підготовки майбутніх фахівців, мати чітку структуру, забезпечувати модульність (блоково-модульна побудова змісту навчання),

комплексність (теоретична й практична підготовка студентів, проміжна і підсумкова атестація), мобільність (можливість модернізації компонентів НМК), оптимальність (розміщення дидактичних одиниць на різних носіях інформації) та доступність (доступність компонентів УМК для студентів і викладачів) навчання.

В основу розробки НМК мають бути покладені принципи: цілісності – бо він виступає як модель проєктованої педагогічної системи; детермінації, бо він визначає цільову програму дій студентів і забезпечує її відповідними засобами навчання; ефективності (зв’язку між цілями і результатами навчання) – бо він забезпечує контроль за досягненням цілей. Проте, незважаючи на узагальнений характер структури НМК необхідно враховувати різноманітні за підготовкою групи студентів, наявність студентів з різними інтересами, з обмеженими можливостями та тих, що навчаються за різними профілями підготовки.

До традиційної структури НМК входять:

1) цільовий блок, що включає мету та завдання вивчення певної дисципліни, які є програмою дій для студентів;

2) нормативний блок, який містить інформацію про освітній ступінь, спеціальність, курс, семестр, характер дисципліни (нормативна чи вибіркова), кількість кредитів (аудиторна, самостійна робота), кількість змістових модулів, форми контролю, структурно-логічне місце дисципліни в навчальному процесі підготовки фахівців, міждисциплінарні зв’язки, перелік компетентностей, як результатів вивчення навчальної дисципліни. Цей блок містить робочу програму дисципліни, що визначає її місце та значення в реалізації освітньо-професійної підготовки студентів;

3) інформаційний блок – навчальний матеріал за модульною структурою у вигляді текстів лекцій, робочих зошитів, матеріалу для проведення лабораторно-практичних та семінарських занять (лабораторний практикум, науково-ілюстративні матеріали тощо), самостійної та індивідуальної роботи;

4) методичний блок, який забезпечує успішне засвоєння студентами навчальної дисципліни та містить характеристику форм і методів та засобів навчання з дисципліни (в тому числі засобів інформаційно-комунікаційних технологій), інструктивно-методичний матеріал; навчальні підручники та посібники, методичні рекомендації для підготовки до лабораторно-практичних та семінарських занять, матеріали самоконтролю, індивідуальні завдання, теми творчих робіт тощо;

5) контрольний блок, який містить матеріали

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

для контролю навчальних досягнень студентів: контрольні запитання, контрольні завдання, тести для проведення поточного та підсумкового контролю тощо; запитання та завдання для самостійної роботи студентів, контрольні роботи; перелік запитань до заліку, іспиту, пакет екзаменаційних білетів, практичні завдання до іспиту тощо;

б) ресурсний блок – основна та додаткова література, електронні та Інтернет-ресурси, ресурси медіатеки (відео, аудіо, креслення та плівки з інформацією для графопроєктора і епіпроєктора тощо), матеріально-технічні ресурси (наочність, технічні засоби навчання, електронні та програмні навчальні засоби тощо).

Відповідно до нової компетентнісної парадигми сучасної освіти, НМК має бути орієнтованим на формування в студентів професійних компетентностей, “що уможливають виконання функціональних обов’язків найоптимальнішим способом на основі науково обґрунтованих рішень, забезпечать максимальну спрямованість на індивідуальну траєкторію навчання через врахування специфіки майбутньої професійної діяльності та професіоналізації” [4, 1].

Ключовим принципом компетентнісного підходу до освіти є орієнтація на результати навчання, значимі для сфери праці. Він передбачає посилення практичного аспекту підготовки фахівців та побудову змісту їх навчання на модульній основі. При цьому навчальний модуль – це структурна одиниця НМК, яка одночасно є: 1) цільовою програмою дій студента, 2) банком інформації, 3) методичним керівництвом з досягнення навчальних цілей, 4) формою самоконтролю знань студентів та їх можливої корекції [1].

При розробці НМК відповідно до компетентнісного підходу на модульній основі першою чергою визначають цілі та завдання модуля, виходячи з тих компетентностей, на формування яких він спрямований, а отже, саме компетентності є визначальним чинником відбору змісту навчального модуля. Кількість матеріалу, який студент отримує в готовому вигляді має бути мінімальною, а форми навчальної роботи – спрямовані на самостійне отримання студентами нових знань, формулювання власних висновків, виконання завдань та розв’язання проблем і ситуацій.

При відборі змісту навчання, як зазначає Є. Дурнева, необхідно враховувати кластерну належність модуля. Так, для модулів, спрямованих на формування інструментальних компетенцій, визначальним є перелік професійних завдань, до

вирішення яких готується студент в межах даного модуля. Для модулів світоглядного кластера професійні завдання є не єдиною основою для формування змісту; тут важливо відобразити контекст науки, тобто розкрити ті галузі знання, які є базою для вирішення професійних завдань [3].

Блоково-модульна структура НМК базується на структурі навчального предмета та містить декілька навчальних модулів, які відповідають основним розділам певного предметного курсу. При цьому, логіка виділення навчальних модулів відповідає логіці викладання цього курсу.

До структури навчального модуля входять основні елементи, необхідні для організації та здійснення навчального процесу та додаткові елементи, які застосовують для подачі інформації, яку важко або неможливо подавати в текстовій формі.

Кожний навчальний модуль містить теоретичний матеріал (теоретичні відомості, конспект лекцій, практичну частину (інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять), самостійну частину, контроль навчальних досягнень студентів (тестові, контрольні завдання) та різні дидактичні елементи, наприклад: опорні конспекти, роздаткові картки, презентації, тренувальні чи творчі завдання та ін., матеріали поточного та підсумкового контролю (контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять; контрольні роботи для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу).

Висновки. Таким чином, НМК нового покоління, розроблений на компетентнісній основі за блоково-модульною структурою – це комплексна інформаційна модель педагогічної системи, що відображає певним чином її елементи та задає структуру всій педагогічній системі. Він дозволяє забезпечити якість та результативність навчально-виховного процесу, спрямувати його на кінцеві результати освіти – формування компетентного фахівця.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні шляхів упровадження НМК нового покоління у навчально-виховний процес підготовки майбутніх учителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алтайцев А.М. Учебно-методический комплекс и самостоятельная работа студентов [Электронный ресурс] / А.М. Алтайцев // Аналитический обзор международных тенденций развития высшего образования. – 2003. – № 5. – Режим доступа: <http://charko.narod.ru/tekst/an5/3.html>.

**РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ ВІДПОВІДНО
ДО ВИМОГ ДЕРЖАВНИХ ОСВІТНІХ СТАНДАРТІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ**

2. Беспалько В.П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса: [учебно-методическое пособие] / В.П. Беспалько, Ю.Г. Татур. – М.: Высшая школа, 1989. – 144 с.
3. Дурнева Е.Е. Учебно-методические комплексы образовательных модулей контекстно-компетентностного формата / Е.Е. Дурнева // Педагогика и психология образования. – 2012. – Выпуск № 2. – С. 69–74.
4. Жорнова О. Научно-методичне забезпечення навчального процесу у вищій школі: установлені нормативи та сучасні вимоги / О. Жорнова, О. Жорнова // Вісник книжкової палати. – 2012. – №2. – С. 1–4.
5. Пальчевский Б.В. Учебно-методический комплекс средств обучения / Б.В. Пальчевский // Советская педагогика. – 1991. – №6. – С. 26–32.
6. Паневина Г.Н. Принципы разработки регионального учебно-методического комплекса в условиях открытой информационно-образовательной среды: дис. ... на соиск. учен. степ. канд. пед. наук.: спец. 13.00.01 “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Галина Николаевна Паневина, Хабаровск, 2011. – 172 с.
7. Савина А.Г. Формирование структуры и содержания учебно-методических комплексов дисциплин в соответствии с требованиями ФГОС / А.Г. Савина, А.В. Блок // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 5–5. – С. 1092–1098.
8. Фоминых И.В. Роль учебно-методического комплекса в обеспечении качества образования / И.В. Фоминых // Теория и практика образования в современном мире: [материалы VI междунар. науч. конф.]; (Санкт-Петербург, Россия, декабрь 2014 г.). – СПб.: Заневская площадь, 2014. – С. 307–309.
9. Чепуренко Я.О. Навчально-методичний комплекс як вид навчального видання / Я.О. Чепуренко // Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій: [матеріали науково-звітної конференції викладачів кафедри журналістики Інституту української філології та літературної творчості ім. А. Малишка НПУ ім. М.П. Драгоманова: збірник наукових доповідей]. Випуск III. – К.: Ореол-сервіс, 2013. – С. 7–14.
10. Шалыгина И.В. Учебно-методический комплекс как дидактический объект / И.В. Шалыгина // Отечественная и зарубежная педагогика. – 2012. – Выпуск № 5 (8). – С. 170–177.
1. Altaytsev, A.M. (2003). *Uchebno-metodicheskiy kompleks i samostoyatel'naya rabota studentov* [Educational-methodical complex and independent work of students]. *Analiticheskiy obzor mezhdunarodnykh tendentsiy razvitiya vysshego obrazovaniya*. Minsk: Belarusian State University, no.5, available at: <http://charko.narod.ru/tekst/an5/3.html>. [in Russian].
2. Bepalko, V.P. & Tatur, Yu.G. (1989). *Sistemno-metodicheskoe obespechenie uchebno-vospitatelnogo protsess* [System-methodical support of the educational process]. Moscow: Higher school, 144 p. [in Russian].
3. Durneva, Ye.Ye. (2012). *Uchebno-metodicheskie kompleksey obrazovatelnykh moduley kontekstno-kompetentnostnogo formata* [Educational-methodical complexes of educational modules of context-competence format]. *Pedagogika i psikhologiya obrazovaniya*. Moscow: Moscow Pedagogical State University, no.2, pp. 69–74. [in Russian].
4. Zhornova, O. & Zhornova, O. (2012). *Naukovometodychne zabezpechennia navchalnoho protsesu u vyshchii shkoli: ustaleni normatyvy ta suchasni vymohy* [Scientific methods of teaching in higher education, established standards and modern requirements]. Kyiv: Ukraine Book House, no.2, pp. 1–4. [in Ukrainian].
5. Palchevskiy, B.V. (1991). *Uchebno-metodicheskiy kompleks sredstv obucheniya* [Educational-methodical complex of teaching aids]. *Sovetskaya pedagogika*. Moscow, no.6, pp. 26–32. [in Russian].
6. Panevina, G.N. (2011). *Printsipy razrabotki regionalnogo uchebno-metodicheskogo kompleksa v usloviyakh otkrytoy informatsionno-obrazovatelnoy sredy* [Principles for the development of a regional educational and methodical complex in the conditions of an open information and educational environment]. Khabarovsk: Far Eastern Humanities University, 172 p. [in Russian].
7. Savina, A.G. & Blok, A.V. (2014). *Formirovaniye struktury i soderzhaniya uchebno-metodicheskikh kompleksov distsiplin v sootvetstvii s trebovaniyami FGOS* [Formation of the structure and content of educational-methodical complexes of disciplines in accordance with the requirements of state educational standards]. *Fundamentalnye issledovaniya*. no. 5–5, pp. 1092–1098. [in Russian].
8. Fominykh, I.V. (2014). *Rol uchebno-metodicheskogo kompleksa v obespechenii kachestva obrazovaniya* [The role of the educational and methodical complex in ensuring the quality of education]. *Teoriya i praktika obrazovaniya v sovremennom mire*. Sankt-Peterburg: Zanevskaya ploschad, pp. 307–309. [in Russian].
9. Chepurenko, Ya.O. (2013). *Navchalno-metodychnyi kompleks yak vyd navchalnoho vydannia* [Training Complex as a kind of academic publication]. *Aktualni problemy teorii sotsialnykh komunikatsii*. Kiev: National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova, Oreol-servis, Vol. III, pp. 7–14. [in Ukrainian].
10. Shalygina, I.V. (2012). *Uchebno-metodicheskiy kompleks kak didakticheskiy obekt* [Educational-methodical complex as didactic object]. *Otechestvennaya i zarubezhnaya pedagogika*. Moscow, Vol. 5 (8), pp. 170–177. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017